

FÖRETAGETS ÄGARSKIFTE

Guide för oplanerade ägarskiften

Den här guiden har publicerats
i projektet Ostrobothnian
Business Transfers

Medfinansieras av
Europeiska unionen

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	4
2. SÄRSKILDA SITUATIONER VID ÄGARSKIFTEN	5
2.1 Skilsmässa	5
2.2 Allvarligt insjuknande eller olycka.....	5
2.2.1 Förebyggande åtgärder.....	5
2.2.2 När det inte längre finns tid för framförhållning.....	6
2.3 Dödsfall.....	6
3. SÄRDRAG HOS OLIKA FÖRETAGSFORMER	8
3.1 Enskild näringsidkare	8
3.2 Öppet bolag och kommanditbolag	8
3.3 Aktiebolag.....	9
4. AVVECKLING ELLER FÖRSÄLJNING AV VERKSAMHET	10
4.1 Avveckling av enskild firma.....	10
4.2 Avveckling av öppet bolag eller kommanditbolag.....	11
4.3 Avveckling av aktiebolag.....	11
4.4 Försäljning av verksamhet, aktier eller ägarandel.....	12
5. AVTAL – SKYDDA FÖRETAGETS FRAMTID MED RÄTT DOKUMENT	13
5.1 Äktenskapsförord	13
5.2 Testamente	14
5.3 Ägaravtal.....	14
5.4 Intressebevakningsfullmakt.....	15
6. CHECKLISTA OCH SAKER ATT FUNDERA PÅ	16
6.1 Dokument.....	16
6.2 Intressenter	16
6.3 Avtal och förpliktelser.....	16
6.4 Försäljning eller överföring av tillgångar.....	16
6.5 Skattefrågor	17
6.6 Information till kunder och leverantörer.....	18
6.7 Lagstadgade anmälningar.....	18
6.8 Slutrapportering	18
6.9 Att fundera över.....	18
7. SLUTORD	19

1. INLEDNING

Ibland händer oväntade förändringar i företagarens liv, och då drabbas både familj och företag. En företagares olycka, sjukdom eller dödsfall innebär förutom sorg även betydande ekonomiska risker.

Om det oväntade skulle inträffa, vore det bra att ha en lämplig efterträdare för företagsverksamheten i åtanke. Om det finns en frivillig och intresserad person bör kunskap och kompetens som rör företaget därför börja överföras i god tid och i lugn och ro. Allt kan inte planeras i förväg, och en ägare som har drivit företaget kan inte ersättas helt. Krissituationer hanteras bättre om man är förberedd på dem.

I denna guide lyfter vi fram de viktigaste aspekterna som de ansvariga bör beakta när de funderar på vad som ska göras med företagsverksamheten vid en oväntad händelse.

Många står inför utmaningar vid en oväntad händelse och hittar vägar framåt – ibland genom att avsluta verksamheten, ibland genom att börja om, och ibland genom att låta någon annan ta över. Det viktigaste är att ta ett steg i taget och våga be om hjälp. Det finns stöd att få, och varje beslut du fattar är ett steg mot klarhet och trygghet – både för dig själv och för dem som berörs. Du har redan tagit ett viktigt första steg genom att söka information. Fortsätt framåt – det finns alltid möjligheter, även i motgång.

2. SÄRSKILDA SITUATIONER VID ÄGARSKIFTEN

Vid ägarskiftet finns det många speciella situationer där ägandet i företaget kan förändras även mot ägarens vilja. I dessa situationer är det viktigt att vara förberedd och förstå hur exempelvis personliga livsförändringar kan påverka företagsverksamheten.

2.1 Skilsmässa

När ett äktenskap upplöses omfattas båda makarnas egendom av giftorätt, om inget annat har avtalats i ett äktenskapsförord. I praktiken innebär detta att makarnas tillgångar räknas ihop och delas i två lika delar. Detta belopp jämförs sedan med värdet av vardera makens egendom, och den som har större egendom måste överföra så mycket till den andra maken att båda har lika mycket egendom. Denna process, där egendomen utreds och delas, kallas avvittring och det som överförs kallas för utjämning. Om parterna inte kan enas om värdet på aktierna eller företagets verksamhet, kan tingsrätten utse en skiftesman som genomför bodelningen och fastställer företagets värde.

Makans/makens företag och dess tillgångar ingår i den egendom som ska avvittras om inget annat har avtalats i ett äktenskapsförord. Avvittringen kan därför skapa en besvärlig situation för företagaren eftersom företagets tillgångar eller delägarskap kan övergå till den tidigare makan/maken. Ofta är företagets tillgångar bundna i exempelvis fastigheter eller utrustning, vilket kan innebära att bodelningen leder till att delar av företagets tillgångar eller hela företaget måste säljas.

Upprätta därför alltid ett äktenskapsförord. Du kan läsa mera om detta längre fram i guiden.

2.2 Allvarligt insjuknande eller olycka

En annan betydande specialistsituation rör företagarens hälsa. En allvarlig sjukdom eller olycka kan överraska och orsaka stora utmaningar för företagets fortsatta verksamhet. Det är viktigt att förbereda sig för sådana situationer, så att företaget inte hamnar i kris på grund av företagarens frånvaro.

2.2.1 Förebyggande åtgärder

I fall av allvarlig sjukdom eller olycka vore det bra att företaget har en skriftlig plan. Planen bör innehålla instruktioner om vem som sköter företagets dagliga uppgifter och hur kontakten med kunder och samarbetspartner ska organiseras. Företagaren bör hitta och utbilda en pålitlig person som vid behov kan ta hand om företagets dagliga verksamhet. Det är också viktigt att säkerställa att en betrodd person har tillgång till företagets och de personliga bankkontona. Det behöver inte vara samma person för båda uppgifterna.

Det är viktigt att företagaren håller all viktig information och viktiga processer i företaget väl dokumenterade. Detta underlättar genomförandet och uppföljningen av planen. Likaså

är det viktigt att företagaren upprättar en intressebevakningsfullmakt. Du kan läsa mera om detta längre fram i guiden.

Rätt avvägda försäkringar ger ekonomisk trygghet vid sjukdom, arbetsförmåga eller dödsfall. Följande försäkringar är centrala ur ett förebyggande perspektiv: livförsäkring och försäkring för allvarlig sjukdom, sjukkostnadsförsäkring och även en försäkring för arbetsförmåga.

Det är viktigt att hålla FöPL-försäkringen på en rimlig nivå. Företagarens sjukdagpenning eller invalidpension baseras på den inkomst som angetts vid betalningen av pensionsförsäkringen för företagare (FöPL). Partiell sjukdagpenning är möjlig om företagaren återgår till deltidsarbete efter sjukdom. Vid företagarens död kan make/maka och barn få familjepension, förutsatt att FöPL-försäkringen varit i kraft.

2.2.2 När det inte längre finns tid för framförhållning

Vid en akut situation är det första steget att kontrollera vem som kan hantera ärenden som rör beskattning och fakturering (till exempel moms- eller inkomstskattedeklarationer). Det kan till exempel vara bokföraren eller en anställd som har rättigheter till detta. Om verksamheten bedrivs i bolagsform bör man kontrollera handelsregisterutdrag och bolagsordning/ -avtal för att se vem som har rätt att företräda bolaget. Det är också viktigt att ta reda på om det finns en prokura, det vill säga en firmateckningsrätt, som ger behörighet att sköta företagets angelägenheter.

Om företagaren inte själv kan hantera sina ärenden behövs en officiell fullmakt eller en intressebevakningsfullmakt för att kunna sköta företagets affärer. Om företagaren inte längre är kapabel att underteckna ett sådant dokument, kan make/maka eller annan närstående ansöka om intressebevakare via Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (DVV) eller tingsrätten.

För att göra en ansökan behövs ett läkarutlåtande som styrker att personen inte själv kan sköta sina ärenden. På DVV:s webbplats finns ett ansökningsformulär som ska fyllas i. Som bilagor behövs utredningar om tillgångar och inkomster. Handläggningen tar vanligtvis 4–5 månader, men i brådskande fall kan man begära en snabbare handläggning.

Om företaget har anställda kan de anhöriga ta hjälp av dem för att försöka reda ut företagets avtalsförpliktelser. I allmänhet har bokföraren en god överblick över företagets verksamhet och skyldigheter. Det är bra att så snart som möjligt gå igenom med bokföraren vilka aktuella frågor som är avgörande för att verksamheten ska kunna fortsätta.

2.3 Dödsfall

Även mitt i sorgen – agera snabbt och beslutsamt. Utan ett snabbt övertagande av verksamheten riskeras hela företagets framtid. Företaget har oftast ansvar och förpliktelser som måste kunna skötas även i en krissituation.

När företagaren avlider övergår ansvaret för företagsverksamheten till dödsboet. Dödsboets ägande börjar från och med dödsögonblicket. Det innebär att dödsboet omedelbart övertar ägandet av företagets tillgångar och ansvar, även om den formella bouppteckningen och arvsskiftet sker senare.

Det viktigaste är att bedöma företagets situation och minimera skadorna. Det innebär att prioritera vilka åtgärder som ska vidtas först för att få kontroll över situationen. Man kan börja med att analysera företagets ekonomiska situation och samla in information om företagets kritiska funktioner. Dessa inkluderar bland annat granskning av skatter, beställningar och leveranser.

Det är viktigt att snabbt boka ett möte med företagets bokföringsbyrå och bank för att gå igenom situationen.

Om dödsboet fortsätter företagets verksamhet är dödsboet till en början en självständig skattskyldig enhet. Dödsboets inkomster fördelas alltså inte i beskattningen som inkomst mellan dödsboets delägare. Beskattningen av dödsboet motsvarar i stället den för en fysisk person.

Om dödsboet bedriver näringsverksamhet kommer dödsboet att beskattas som en person tills tre år har gått sedan dödsåret. Därefter fördelas företagets inkomster för beskattning mellan dödsboets delägare. Senast då ska man besluta om verksamheten avslutas, överläts eller ombildas.

Dödsboet kan ha olika inkomstkällor, såsom förvärvs- och kapitalinkomster samt inkomst från näringsverksamhet och jordbruk.

Om dödsboet säljer verksamheten (affärsöverlåtelse), övergår inte avtal, skulder, ansvar eller rättigheter automatiskt till köparen, till skillnad från aktieöverlåtelse där dessa följer med aktieägarskapet.

Beslut i dödsboet fattas inte enligt majoritetsprincipen. Delägarna i dödsboet är arvingar, universaltestamentstagare och efterlevande make/maka med giftorätt eller rätt som arvinge. Om den efterlevande maken har giftorätt i den avlidnes egendom, är denne delägare i dödsboet tills bodelningen är genomförd. Dödsboet representeras av alla dess delägare och alla beslut som rör dödsboet måste fattas enhälligt. Om enighet inte kan nås kan det försvåra till exempel omröstningar i bolaget. För att lösa tvister kan tingsrätten, på begäran av en eller flera delägare, utse en boudredningsman.

Det är också viktigt att komma ihåg att om någon har tilldelats prokura (rätt att företräda företaget), upphör denna inte automatiskt vid fullmaktsgivarens död – den måste återkallas särskilt.

3. SÄRDRAG HOS OLIKA FÖRETAGSFORMER

3.1 Enskild näringsidkare

För en enskild näringsidkare (företagare med firma) är det särskilda kännetecknet att företagaren personligen ansvarar för företagets tillgångar och skulder. Det innebär att företagets tillgångar och skulder övergår till dödsboet om företagaren avlider.

Även andra livshändelser än dödsfall kan påverka verksamheten i en enskild firma. Vid allvarlig sjukdom eller olycka är det viktigt att ha en plan för hur verksamheten ska skötas under frånvaron. Eftersom företagaren är juridiskt identisk med företaget, kan ingen annan ta över verksamheten utan att registrera en ny firma. Därför är det klokt att upprätta en intressebevakningsfullmakt och dokumentera viktiga rutiner och kontaktuppgifter.

När tillgångar lyfts ur den enskilda firman måste man beakta en eventuell återbetalning av mervärdesskatt till staten. Det är också viktigt att kontrollera att företagaren har betalat rätt nivå av förskottsskatt.

3.2 Öppet bolag och kommanditbolag

Allvarlig sjukdom eller nedsatt funktionsförmåga hos en bolagsman kan skapa stora utmaningar för verksamheten. Eftersom ansvariga bolagsmän har ett personligt ansvar för bolagets förpliktelser, är det viktigt att ha en plan för hur verksamheten ska skötas om en bolagsman blir oförmögen att delta. En intressebevakningsfullmakt kan vara ett viktigt verktyg för att säkerställa att någon annan kan fatta beslut och hantera bolagets angelägenheter vid behov. Det är också klokt att dokumentera viktiga rutiner och kontaktuppgifter, så att verksamheten kan fortsätta utan större avbrott.

När en bolagsman i ett öppet bolag / kommanditbolag avlider, övergår hans eller hennes bolagsandel till dödsboet. Efter bolagsmannens död har dödsboet och även de andra bolagsmännen rätt att kräva att det öppna bolaget upplöses, om man inte kommer överens om att verksamheten ska fortsätta.

Om dödsboet vill fortsätta det öppna bolagets verksamhet måste dödsboet bli en bolagsman. Detta kräver ett ändringsavtal till bolagsavtalet som undertecknas av samtliga bolagsmän samt alla deltagare i dödsboet. Dödsboet ansvarar då för det öppna bolagets eller kommanditbolagets förpliktelser med alla dödsboets tillgångar. Dödsboet kan även sälja bolagsandelen till en annan bolagsman eller en utomstående. I det sistnämnda fallet kan bolaget välja att ta in en ny bolagsman eller ändra bolagsformen.

I ett kommanditbolag måste det finnas åtminstone två bolagsmän: en ansvarig och en tyst bolagsman. Det kan ändå finnas flera av båda sorterna. Den ansvariga bolagsmannens ställning i ett kommanditbolag motsvarar bolagsmannens ställning i ett öppet bolag.

3.3 Aktiebolag

För att verksamheten ska kunna fortsätta efter en oväntad händelse måste aktiebolaget ha en styrelse. Om ägandet övergår till ett dödsbo ansvarar dödsboet tillsammans med andra ägare för att bolaget har en lagenlig styrelse.

Även allvarlig sjukdom eller nedsatt funktionsförmåga hos en aktieägare eller styrelseledamot kan påverka bolagets verksamhet kraftigt, särskilt i bolag med få personer involverade. Därför är det viktigt att ha en plan för hur verksamheten ska skötas vid frånvaro. En intressebevakningsfullmakt är ett centralt verktyg som gör det möjligt för en utsedd person att fatta beslut och hantera bolagets angelägenheter om företagaren själv inte längre kan göra det.

Det är klokt att dokumentera viktiga rutiner, kontaktuppgifter och tillgång till digitala system, så att verksamheten kan fortsätta utan större avbrott. Om bolaget har flera ägare bör aktieägaravtalet innehålla tydliga bestämmelser om hur man agerar vid sjukdom, till exempel genom att ge övriga delägare rätt att lösa in aktier eller utse en ny styrelseledamot.

Om en suppleant blir den enda ordinarie ledamoten i styrelsen måste företagets styrelse kompletteras. Det är viktigt att även suppleanten är väl insatt i bolagets verksamhet och ekonomi. Observera att varje styrelseledamot måste vara fullt behörig att fatta beslut. Om en styrelseledamot förklaras vara omyndig eller annars saknar rättshandlingsförmåga, måste en ny ledamot utses utan dröjsmål för att säkerställa att bolaget har en lagenlig och fungerande styrelse.

När den enda aktieägaren i ett aktiebolag avlider övergår aktierna till dödsboet. Om den person som är registrerad som aktiebolagets styrelsemedlem i handelsregistret avlider måste en ändringsanmälan lämnas in till Patent- och registerstyrelsen (PRS). I ett aktiebolag är aktieägarens ansvar begränsat till det kapital som aktieägaren investerat i bolaget, därför har dödsboet som aktieägare inte samma ansvar för bolagets angelägenheter som en styrelseledamot.

I aktiebolag med en enda aktieägare är det ofta så att denna person också är bolagets enda styrelseledamot. I sådana fall träder suppleanten in i styrelsen i den avlidnes ställe. Om suppleanten inte fortsätter sitt uppdrag, eller om styrelsen annars inte uppfyller det lagstadgade eller i bolagsordningen föreskrivna minimiantalet ledamöter, måste en ny styrelse väljas.

Bolaget bör ha ett aktieägaravtal om det finns flera ägare. I avtalet bör det framgå vilka åtgärder som ska vidtas för att lösa in aktierna om en aktieägare avlider eller blir allvarligt sjuk. Om detta händer kan aktieägarna då handla i enlighet med avtalet. Detta kan även vara reglerat i bolagsordningen genom en inlösningsklausul.

Ett dödsbo kan inte vara styrelseledamot. Det är dock möjligt för en delägare i dödsboet, om delägaren är en fysisk person, att vara styrelseledamot. Om bolaget inte har en styrelse kan Patent- och registerstyrelsen avregistrera bolaget från handelsregistret.

4. AVECKLING ELLER FÖRSÄLJNING AV VERKSAMHET

Om man efter en oväntad händelse inte hittar en fungerande lösning kan avveckling eller försäljning vara ett alternativ. Vid avveckling av verksamheten ska en nedlägningsanmälan göras till handelsregistret och Skatteförvaltningen. Om en sådan anmälan inte görs, anses verksamheten fortfarande vara aktiv. I så fall måste deklarationer om mervärdesskatt, arbetsgivarprestationer och andra skatter på eget initiativ fortfarande lämnas in regelbundet.

Innan avvecklingen måste eventuella företagsinteckningar dödas, eller så måste den som övertar företaget ta över ansvaret för inteckningen. Det är också viktigt att komma ihåg att säga upp avtal och försäkringar. Förutom mervärdesskatten bör man också uppmärksamma eventuella förskottsskatter samt skatter som kan uppkomma vid försäljning av tillgångar. Skyldigheten att betala förskottsskatt upphör inte automatiskt på företagets avvecklingsdag – beloppet bör ses över och uppdaterad information lämnas till Skatteförvaltningen, så att man inte betalar för mycket eller för lite.

4.1 Avveckling av enskild firma

I stället för att anmäla till handelsregistret kan en enskild näringsidkare (företagare med firma) eller en utövare av jord- eller skogsbruk anmäla att verksamheten avslutas till Skatteförvaltningen via MinSkatt.

Innan firman avvecklas bör eventuella tillgångar i företaget omvandlas till pengar eller tas ut ur verksamheten som privata uttag till aktuellt marknadsvärde. Alla skulder ska betalas. Observera att eventuellt privatuttag ur firman kan förorsaka skatt och moms. Varulager och lösa anläggningstillgångar såsom maskiner och bilar kan uttas till marknadsvärde eller ursprungligt anskaffningsvärde, beroende på vilket som är lägre. Byggnader och aktier uttas till marknadsvärde.

4.2 Avveckling av öppet bolag eller kommanditbolag

För en upplösingsanmälan krävs ett avtal om upplösning av bolaget som är undertecknat av alla bolagsmän – även de tysta bolagsmännen. Ett öppet bolag eller kommanditbolag kan också upplösas genom ett likvidationsförfarande. Likvidationsförfarandet består vanligtvis av tre steg: anmälan för registrering av likvidation och likvidator; ansökan om offentlig stämning samt upplösingsanmälan.

Företagets varulager och lösa anläggningstillgångar såsom maskiner och bilar kan uttas till marknadsvärde eller ursprungligt anskaffningsvärde, beroende på vilket som är lägre. Byggnader och aktier uttas till marknadsvärde. När bolagets tillgångar har fördelats eller bolaget på annat sätt kan anses upplöst, ska bolagsmannen eller den utsedda likvidatorn utan dröjsmål lämna in en slutlig upplösingsanmälan till handelsregistret.

Ett öppet bolag eller kommanditbolag som inte kan svara för sina skulder kan försättas i konkurs. Domstolen beslutar om konkursförfarandet, och ansökan kan göras av antingen en borgenär eller bolaget självt. Konkursansökan inlämnas till tingsrätten.

4.3 Avveckling av aktiebolag

Om det inte finns någon köpare till aktierna och ägarna önskar att aktiebolaget avvecklas samt dess kvarvarande tillgångar delas, måste bolaget upplösas genom ett likvidationsförfarande. Likvidationsförfarande innebär att omvandla tillgångarna till pengar, betala skulderna och dela det återstående kapitalet till aktieägarna.

Aktiebolaget försätts i likvidation genom beslut av bolagsstämman, och bolagsstämman utser en eller flera likvidatorer för att genomföra likvidationen. Ett dödsbo kan inte fungera som likvidator – likvidatorn måste vara en fysisk person.

Likvidationsförfarandet tar åtminstone fem månader och består av fyra steg: registrering av likvidation och likvidator, ansökan om offentlig stämning på borgenärerna, anmälan om aktiebolagets upplösning samt anmälan om aktiebolagets slutredovisning.

Det är viktigt att komma ihåg att styrelsens mandat upphör när bolaget försätts i likvidation. Härefter är det likvidatorn som ansvarar för bolagets verksamhet och avveckling. Aktieägarna sammankallas årligen till en bolagsstämma för behandling av bolagets bokslut och slutredovisning. Det bör också noteras att om processen sträcker sig över två räkenskapsår, måste bokslut upprättas för båda åren.

Ett aktiebolag kan försättas i konkurs när bolaget inte kan svara för sina skulder. Domstolen beslutar om konkursförfarandet, och ansökan kan göras av antingen en borgenär eller bolaget självt. Konkursen inleds när domstolen fattar beslut i ärendet.

4.4 Försäljning av verksamhet, aktier eller ägarandel

Anhöriga har, om de önskar, möjligt att avyttra bolaget helt eller delvis. Avyttringen kan ske antingen genom överlåtelse av aktier, ägarandel eller genom försäljning av bolagets verksamhet.

Vid överlåtelse av aktier eller ägarandel följer bolagets tillgångar och skulder med i försäljningen. Detta är det enklaste och snabbaste alternativet för säljaren. Vid en verksamhetsöverlåtelse lämnas vanligtvis vissa tillgångar utanför affären, såsom finansiella placeringar, investeringskapital och annan egendom som inte hör till verksamheten. Ofta kan även en fastighet som använts i verksamheten undantas från affären. Detta är dock en långsammare metod, eftersom bolagets framtid då måste avgöras separat.

En eller flera anhöriga kan vara intresserade av att ta över bolaget, eller så avvecklas det. Inför en försäljning bör man låta experter göra en värdering och ta hjälp av en jurist för att upprätta avtal och genomföra försäljningen.

För ytterligare vägledning rekommenderas att bekanta sig med de övriga ägarskiftesguiderna som finns tillgängliga på de Österbottniska utvecklingsbolagens webbplatser. Där hittar du praktisk information och stöd för olika situationer som kan uppstå vid ett ägarbyte.

5. AVTAL – SKYDDA FÖRETAGETS FRAMTID MED RÄTT DOKUMENT

För att trygga företagets verksamhet vid oväntade livshändelser är det viktigt att ha rätt juridiska dokument på plats. Genom att upprätta avtal i god tid kan företagaren minska risken för konflikter, ekonomiska förluster och osäkerhet – både för sig själv och för sina närstående.

Namnteckningsrätt/prokura möjliggör snabb hantering av ekonomiska frågor, så att företaget kan fakturera och betala räkningar utan dröjsmål.

I detta avsnitt går vi igenom de viktigaste avtalen som kan påverka företagets framtid vid exempelvis skilsmässa, sjukdom eller dödsfall. Fråga alltid en expert om hjälp när du upprättar viktiga avtal för företaget och företagaren.

5.1 Äktenskapsförord

Med ett äktenskapsförord kan man begränsa makans/makens rätt till företaget och dess tillgångar vid en eventuell skilsmässa. Ett äktenskapsförord kan minska tvister och rättsprocesser i samband med skilsmässa, eftersom det på förhand klargör hur egendomen ska delas.

Utan äktenskapsförord kan företagaren tvingas sälja en del av sitt företag eller ta lån för att kunna betala utjämnning till makan/maken. Detta kan äventyra företagets verksamhet och kontinuitet.

När äktenskapsförordet upprättas måste man beakta exempelvis företagets bolagsform och huruvida begränsningen av giftorätten också gäller egendomens avkastning och egendom som införskaffas i stället för annan egendom. Ett äktenskapsförord kan utformas så att det omfattar all makarnas egendom, endast den ena makens egendom eller endast viss egendom, exempelvis aktier eller andelar i det företag som den ena maken äger.

Om inget äktenskapsförord finns är makarnas egendom föremål för giftorätten. Därför bör varje aktieägare i ett aktiebolag och varje bolagsman i ett kommandit- eller öppet bolag upprätta ett äktenskapsförord för sin del och se till att det registreras. För att ett äktenskapsförord ska vara giltigt måste det registreras hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

5.2 Testamente

Fördelningen av en avliden persons egendom bestäms traditionellt i ett testamente. I testamentet kan man till exempel föreskriva att verksamheten ska tillfalla en annan delägare i stället för den efterlevande makan/maken eller någon annan anhörig.

När ett testamente upprättas bör man även beakta andra avtal (t.ex. äktenskapsförord, bolagsordning eller ägaravtal) för att undvika situationer där företagaren testamenterar aktier eller ägarandelar som han eller hon inte har rätt att överlåta.

Utan testamente fördelas arvet enligt ärvdabalken (lagstiftning), vilket kan leda till att företagets aktier eller ägarandelar delas mellan flera arvingar. Detta kan försvåra företagets beslutsfattande och verksamhet.

Genom ett testamente kan företagaren bestämma hur företagsegendom ska delas (förutom laglotten) och vem som ska ansvara för den. Detta är särskilt viktigt om arvingarna inkluderar minderåriga barn.

I testamentet begränsas ofta testamentstagarnas makars rätt till arvet och dess avkastning. När testamentet upprättas bör företagaren ta hänsyn till ett eventuellt äktenskapsförord och säkerställa att det inte finns motstridiga bestämmelser i dokumenten.

5.3 Ägaravtal

I aktie-, kommandit och öppna bolag är ägaravtalet ett viktigt dokument för att säkerställa verksamhetens fortlevnad. Om ett bolag har flera ägare bör det alltid upprättas ett ägaravtal som en förebyggande åtgärd vid konfliktsituationer.

I ett ägaravtal mellan delägarna kan man till exempel mer specifikt ange att alla delägare måste upprätta ett äktenskapsförord för att skydda bolagets ägande och bolagets tillgångar.

Ett annat alternativ är i ägaravtalet avtala om att vid en ägares skilsmässa eller dödsfall ska övriga delägare eller bolaget ha rätt att lösa in aktierna eller ägarandelen i fråga. Dessutom bör ägaravtalet reglera hur aktiernas eller ägarandelens värde ska fastställas i sådana situationer.

I ägaravtalet kan man också bestämma hur arvingar kan delta i företagets verksamhet eller få ersättning för aktierna eller ägarandelen. Detta kan förebygga tvister och säkerställa att arvingarna får en rättvis andel av företagets värde.

5.4 Intressebevakningsfullmakt

Intressebevakningsfullmakten är ett dokument där en person ger en annan person beslutanderätt över sina egna angelägenheter, antingen helt eller delvis. Det liknar till formen ett testamente, men gäller tiden före dödsfallet. En intressebevakningsfullmakt kan också upphöra om fullmaktsgivaren återfår sin handlingsförmåga.

Utan intressebevakningsfullmakt kan ansvaret för att sköta företagets angelägenheter hamna hos en intressebevakare som utses av domstol, vilket kan orsaka tvister och förseningar. En intressebevakningsfullmakt klargör situationen och minskar risken för konflikter.

6. CHECKLISTA OCH SAKER ATT FUNDERA PÅ

När en företagares arbetsförmåga försämras eller när företagets verksamhet plötsligt upphör är det viktigt att nödvändiga dokument, information och åtgärder är lätta att hitta och hantera. Detta avsnitt sammanställer centrala ärenden och kom-ihåg-listor som kan säkerställa att företagets angelägenheter sköts så smidigt och ansvarsfullt som möjligt. Här finns också reflektionsfrågor som hjälper till att förutse och planera för framtiden – oavsett om det gäller företagaren själv eller närstående.

6.1 Dokument

Samla filer eller fysiska handlingar där det finns information om hur man ska gå till väga: äktenskapsförord, testamente, ägaravtal och intressebevakningsfullmakt.

Finns alla styrningsrelaterade dokument samlade (till exempel avtal, personalärenden, lösenord)? Dokumenten kan vara i pappersform eller digital form – i det senare fallet måste man dock säkerställa att lösenord för att öppna filerna finns tillgängligt.

6.2 Intressenter

Informera intressenter: meddela först familjemedlemmar, anställda och viktiga samarbetspartner.

Att kommunicera öppet och i tid är viktigt. Se till att de anställda har all nödvändig information och det stöd de behöver.

6.3 Avtal och förpliktelser

Gå igenom alla gällande avtal och åtaganden.

Se över samtliga avtal, bland annat kund-, inköps-, underleverantörs-, transport-, finansierings-, försäkrings- samt IT-systemavtal. Behöver dessa avtal uppdateras, sägas upp eller innebär de andra åtgärder som måste vidtas direkt?

Fortsättning eller avbrott av FöPL-betalningar (pensionsförsäkring för företagare): kontakta arbetspensionsbolaget om situationen så kräver.

6.4 Försäljning eller överföring av tillgångar

Ta tillsammans med exempelvis företagets bokförare reda på vad företaget äger. Företaget kanske använder egendom som är föremål för leasing. Bestäm vad som ska göras med företagets egendom och tillgångar. Tillgångar som inte är kritiska för verksamheten ska säljas först.

Observera att det marknadsvärde som varan säljs för kan skilja sig från dess bokförda värde, vilket kan leda till en skattepliktig vinst. Notera också att en maskin eller utrustning

som har använts i verksamheten vanligtvis har varit avdragsgill vid inköp, vilket innebär att moms kan behöva återbetalas vid försäljning.

Vissa tillgångar kan också vara in-tecknade. De kan till exempel ha använts som säkerhet för ett banklån. Företagsinteckningar kan ofta överföras om verksamheten fortsätter. Vid försäljning måste företagsinteckningen i stället dödas först.

Det är möjligt att lösa in tillgångar ur dödsboet till en privatperson. Då ska inlösenvärdet motsvara tillgångens marknadspris.

6.5 Skattefrågor

Var uppmärksam på de skattemässiga effekterna av avvecklingen, till exempel att eventuella reserveringar ska intäktsföras. Kontakta bokföringsbyrå och utred vilka skattekonsekvenser och -skyldigheter som gäller.

Kom ihåg att lämna in anmälan till Skatteförvaltningen gällande förskottsskatt. Sköt även momsredovisningen fram till dess att bolaget upphör, även om verksamheten redan har avslutats. Observera att en överlåtelseförlust som har fastställts för dödsboet inte kan överföras till delägarna vid arvskiftet för att utnyttjas i deras beskattning.

Om verksamheten är säsongsbetonad kan momsen variera avsevärt. Detta måste beaktas när man bedömer företagets betalningsförmåga och kassaflöde.

6.6 Information till kunder och leverantörer

Vem sköter kommunikationen utåt till viktiga kunder och leverantörer? Meddela dem om förändringar i eller avveckling av verksamheten och säkerställ att alla öppna ärenden och avtal hanteras korrekt.

6.7 Lagstadgade anmälningar

Kontrollera vilka lagstadgade anmälningar om avvecklingen som måste göras till lokala myndigheter eller exempelvis arbetsgivarregistret, momsregistret, myndigheter som övervakar försäljning av alkohol och tobak, samt organisationer som utfärdar musiklicenser.

6.8. Slutrapportering

Upprätta en slutrapport över alla affärshändelser och säkerställ att alla bokförings- och affärsrelaterade ärenden är dokumenterade på ett korrekt sätt.

6.9 Att fundera över

Det är bra att i förväg ha svar på åtminstone följande frågor:

- ▶ Hur kan du bäst säkerställa att verksamheten kan fortsätta om en ägare/delägare avlider eller drabbas av allvarlig sjukdom, olycka eller skilsmässa? Finns det en ersättare som är insatt i verksamheten?
- ▶ Finns det ett ägaravtal där det är bestämt hur man ska agera i undantagssituationer?
- ▶ Vem ärver tillgångarna enligt den lagstadgade arvsordningen? Är resultatet det som du önskar?
- ▶ Har arvingarna kunskap och vilja att fortsätta verksamheten?
- ▶ Har företaget tillräckliga försäkringar för att täcka de risker som uppstår vid ett plötsligt ägarbyte, såsom livförsäkring, olycksfallsförsäkring, avbrottsförsäkring eller nyckelpersonsförsäkring?

Det går att påverka hur dessa frågor hanteras genom olika åtgärder, till exempel att skriva in regler i bolagsordning, upprätta ett testamente, sälja eller överlåta bolaget – förutsatt att det finns personer som kan ta över verksamheten. Ett ägaravtal kan vara ett viktigt verktyg. Att ändra ett ägaravtal är i praktiken betydligt mer flexibelt än att ändra bolagsordning eller -avtal.

Kom ihåg att fatta beslut på ett sätt som respekterar allas åsikter och rättigheter, så att samförstånd och goda relationer bevaras inom familj- och vänkretsen även efter att arrangemangen är klara.

7. SLUTORD

Ett plötsligt avslut eller förändring av en verksamhet är en komplex och utmanande process som hanteras bäst om man har planerat och förberett sig noggrant i förväg. Denna guide har gett en översikt över de åtgärder och överväganden som blir aktuella vid företagets ägares skilsmässa, bortgång eller arbetsoförmåga.

Det är viktigt att företaget och företagaren har en tydlig plan och nödvändiga dokument redo, såsom äktenskapsförord, testamente, intressebevakningsfullmakt och ägaravtal. Med dessa kan man säkerställa att verksamheten kan fortsätta så smidigt som möjligt även i en krissituation. Det är också klokt att skydda sig mot olika risker och kriser med lämpliga försäkringar. Detta betyder inte bara personliga försäkringar, utan även avbrotts- och ansvarsförsäkring. Under de senaste åren har behovet av cyberförsäkringar ökat för att skydda mot IT-relaterade risker.

I en krissituation är det viktigt att ta hand om sig själv och familjen under den svåra tiden. En anhörig kan ha rätt till tillfällig frånvaro från sitt arbete för att ta hand om en sjuk person.

Man måste alltid komma ihåg att förebyggande planering och förberedelser är nyckeln till att trygga företagets kontinuitet. Även om man inte kan förutse allt, gör noggranna förberedelser det lättare att klara sig igenom oväntade situationer och minskar både den ekonomiska och psykiska belastningen.

Vi hoppas att denna guide har gett värdefull information och stöd för att förbereda dig för plötsliga förändringar i eller avslutande av en verksamhet.

Mer nyttig information och guider finns på hemsidorna för utvecklingsbolagen i Österbotten. Där kan du bland annat ladda ner följande guider:

- ▶ Företagets minneslista
- ▶ Guide för företagets säljare
- ▶ Guide för företagets köpare
- ▶ Guide till den som överlåter ett företag
- ▶ Guide till företagets efterträdare
- ▶ Tillväxtguide

HJÄLP OCH RÅD FINNS ATT FÅ

Vi stöder dig. Ta kontakt och boka tid till företagsrådgivning!

Vasaregionens Utveckling Ab VASEK

vasek.fi

06 317 7600

Ab Jakobstadsregionens Utvecklingsbolag Concordia

jakobstadsregionen.fi

010 239 7550

Dynamo Närpes

dynamonarpes.fi

010 327 7120

Business Kristinestad

businesskrs.fi

050 322 2986